

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ АКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Дрішлюк В. І.

Наукова стаття присвячена дослідженню особливостей здійснення виконання судових рішень у господарському процесі, а також гарантіям прав учасників виконавчого провадження, що досягається, зокрема, правом на оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої служби. На підставі аналізу норм чинного господарського процесуального законодавства сформульовані загальні висновки щодо особливостей оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої служби.

Ключові слова: господарський процес, виконавче провадження, оскарження.

Научная статья посвящена исследованию особенностей осуществления исполнения судебных решений в хозяйственном процессе, а также гарантиям прав участников исполнительного производства, которое достигается, в частности, правом на обжалование решений, действий или бездействия должностных лиц органов государственной исполнительной службы. На основании анализа норм действующего хозяйственного процессуального законодательства сформулированы общие выводы относительно особенностей обжалования решений, действий или бездействия должностных лиц органов государственной исполнительной службы.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, исполнительное производство, обжалование.

Scientific article deals with the features of the execution of court decisions in the commercial process, as well as guaranteeing the rights of participants in the enforcement proceedings, which is achieved in particular the right to appeal against decisions, actions or inaction of officials of state executive service. Based on the analysis of the current commercial norms of procedural law general conclusions regarding features appealing decisions, actions or inaction of officials of state executive service.

Keywords: commercial process, enforcement proceedings, appeal.

Реформування вітчизняного законодавства згідно з прогресивними нормами європейського законодавства пов'язано не тільки з імплементацією відповідних правових приписів, але також і з переосмисленням необхідності перебудови відповідних правових механізмів у регулюванні суспільних відносин.

Конституція України [1] гарантує кожному право звернутися до суду за захистом своїх прав і законних інтересів. Відповідні положення законодавства знаходять свій розвиток у галузевому законодавстві й, зокрема, у процесуальному. Не є виключенням господарське процесуальне законодавство, де передбачено, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (також іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи й в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі - підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності [2].

З метою здійснення правосуддя в господарських справах відповідно до Закону України "Про судоустрій та статус суддів" [3] в Україні діє система господарських судів, на яку покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб'єктами господарювання.

Ефективний захист прав суб'єктів господарювання можливий не тільки завдяки існуванню системи судів на території України, але також і завдяки забезпеченню в державі примусового виконання судових рішень. Відповідно до статті 1 Закону України "Про виконавче провадження" [4] виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) - це сукупність дій органів і посадових осіб, визначених у цьому Законі, що спрямовані на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, у межах повноважень та в спосіб, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню (далі - рішення). Примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці, визначені Законом України "Про державну виконавчу службу" (далі - державні виконавці).

Виконання судових рішень у господарському про-

цесі пов'язано з низкою проблем, які виникають на цій стадії процесу. Йдеться про необхідність відстрочки, розстрочки виконання судового рішення, оскарження дій державних виконавців і т.д. Імперативно-диспозитивний метод правового регулювання господарсько-процесуальних відносин ставить питання про повноваження суду та реалізацію заінтересованими особами своїх прав на стадії виконання судових рішень.

Метою статті є аналіз діючого та перспективного господарського процесуального законодавства й формулювання окремих пропозицій щодо вдосконалення його норм у частині виконання судових рішень у господарських справах.

Окремі аспекти виконання судових рішень були предметом розгляду не тільки вчених-процесуалістів у галузі господарського процесу, але також і цивільного, адміністративного процесу. Слід відзначити здобутки таких авторів, як Н.А. Абрамов, Л.М. Ніколенко, Т.В. Степанова, С.П. Підцерковний, О.І. Харитонова. Являють інтерес також і здобутки вчених-процесуалістів у галузі цивільного процесуального права, таких як С.В. Васильєв, Ю.С. Червоний, М.Й. Штефан та інші.

Виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом. Після набрання судовим рішенням законної сили наказ видається за заявою стягувачу чи прокурору, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, або надсилається стягувачу рекомендованим чи цінним листом. Накази про стягнення судового збору надсилаються до державних податкових інспекцій. Якщо судом було вжито заходів щодо забезпечення позову за заявою осіб, на користь яких ухвалено судові рішення, суд разом із виконавчим листом видає копію документів, що підтверджують виконання ухвали суду про забезпечення позову. У разі повного або часткового задоволення первісного і зустрічного позовів накази про стягнення грошових сум видаються окремо по кожному позову. Якщо судові рішення прийнято на користь декількох позивачів, або проти декількох відповідачів, або якщо виконання повинно бути проведено в різних місцях, видаються накази із зазначенням тієї частини судового рішення, яка підлягає виконанню за даним наказом.

Важливою гарантією при виконанні судових рішень є право заінтересованих учасників виконавчого провадження на оскарження рішень, дій або бездіяльності посадових осіб Державної виконавчої служби. Відповідне право передбачено ст. 82 Закону України "Про виконавче провадження". Рішення, дії або бездіяльність державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби можуть бути оскаржені стягувачем та іншими учасниками виконавчого провадження (крім боржника) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, або до керівника відповідного органу державної виконавчої служби вищого рівня чи до суду. Боржник має право оскаржувати рішення, дії або бездіяльність державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби виключно в судовому порядку. Скарга на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця подається начальнику відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Рішення, дії чи бездіяльність начальника відділу можуть бути оскаржені до вищого органу державної виконавчої служби. Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України

розглядає виключно скарги на рішення, дії чи бездіяльність начальників управлінь державної виконавчої служби головних управлінь юстиції в областях, місті Києві. Рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами до суду, який видав виконавчий документ, а іншими учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, - до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб) можуть бути оскаржені до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби можуть бути оскаржені до керівництва органів державної виконавчої служби, якщо їх оскарження передбачено цим Законом. Скарга у виконавчому провадженні подається в письмовій формі та має містити: 1) найменування органу державної виконавчої служби, до якого вона подається; 2) повне найменування (ім'я) стягувача та боржника, їх місце проживання чи перебування (для фізичних осіб) або місцезнаходження (для юридичних осіб), а також найменування (ім'я) представника сторони виконавчого провадження, якщо скарга подається представником; 3) реквізити виконавчого документа (вид документа, найменування органу, що його видав, день видачі та номер документа, його резолютивна частина); 4) зміст оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності та норму закону, яку порушено; 5) викладення обставин, якими скаржник обґрунтовує свої вимоги; 6) підпис скаржника або його представника із зазначенням дня подання скарги.

Скарга, подана у виконавчому провадженні начальнику відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, розглядається в десятиденний строк з дня її надходження. За результатами розгляду скарги начальник відділу виносить постанову про її задоволення чи відмову, яка в десятиденний строк може бути оскаржена до вищого органу державної виконавчої служби або до суду. Скарга, подана без додержання вимог, викладених у частині шостій зазначеної статті, розглядається начальником відділу в порядку, установленому Законом України "Про звернення громадян".

У свою чергу, стаття 121-2 ГПК України вказує, що скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів можуть бути подані стягувачем, боржником або прокурором протягом десяти днів з дня вчинення оскаржуваної дії, або з дня, коли зазначеним особам стало про неї відомо, або з дня, коли дія мала бути вчинена.

Скарги на дії органів Державної виконавчої служби розглядаються господарським судом, про час і місце розгляду повідомляються ухвалою стягувач, боржник чи прокурор та орган виконання судових рішень. Неявка боржника, стягувача, прокурора чи представника органу Державної виконавчої служби в судові засідання не є перешкодою для розгляду скарги.

За результатами розгляду скарги виноситься ухвала, яка надсилається стягувачеві, боржникові та органу виконання судових рішень. Ухвалу може бути оскаржено у встановленому ГПК України порядку.

Важливим питанням для суб'єктів виконавчого

провадження залишається питання про розмежування юрисдикції між господарськими та адміністративними судами щодо подання скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби.

На сьогодні ці питання вирішуються згідно з постановою Пленуму Вищого адміністративного Суду України від 13.12.2010 року № 3 "Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби". Зокрема, відповідно до частини 1 статті 181 КАС України учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду з позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб. Отже, суди при визначенні юрисдикції повинні виходити з того, що до юрисдикції адміністративних судів належать спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби при виконанні всіх виконавчих документів, передбачених частиною другою статті 17 Закону України "Про виконавче провадження", крім тих, щодо яких законом встановлено інший, виключний порядок їх оскарження. Частиною четвертою статті 82 Закону України "Про виконавче провадження" встановлено, що рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами до суду, який видав виконавчий документ, а іншими учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, - до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Отже, критеріями визначення юрисдикції судів щодо вирішення справ з приводу оскарження рішень дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення є юрисдикційна належність суду, який видав виконавчий документ, та статус позивача як сторони у виконавчому провадженні.

У розумінні статті 8 Закону України "Про виконавче провадження" сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник. При цьому судам слід ураховувати, що до сторін, які можуть оскаржити рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби, належать також їх представники за законом чи договором. Таким чином, до юрисдикції адміністративних судів належать усі справи з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судових рішень на підставі виконавчих документів, виданих судами всіх юрисдикцій, за винятком тих, які видано загальними та господарськими судами в разі звернення до суду сторін відповідного виконавчого провадження чи їхніх представників. Справи за позовами про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб) належать до справ адміністративної юрисдикції незалежно від суб'єкта звернення до суду (частина 5 статті 82 Закону України "Про виконавче провадження").

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Виконання судових рішень є однією з головних

стадій господарського процесу. У процесі виконання судових рішень у господарському судочинстві виникає багато питань, серед яких є гарантування прав учасників виконавчого провадження за допомогою права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів Державної виконавчої служби. Одним з проблемних питань оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів Державної виконавчої служби є розмежування юрисдикції судів по розгляду відповідних скарг між адміністративними та господарськими судами, при вирішенні якого слід керуватися положеннями судових актів відповідних найвищих судових інстанцій.

Усі інші проблеми, пов'язані з дослідженням особливостей реалізації прав учасників виконавчого провадження, особливостей діяльності державної виконавчої служби, та інші питання організації та здійснення виконання судових рішень у господарському процесі виходять за межі цієї статті й становлять перспективні напрямки подальших наукових розвідок.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України 2010. - № 44-45. - С. 529.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - С. 56.
4. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 року // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 24. - С. 207.

*Дрішлюк В.І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 10.12.2014*

УДК 346.543